

Margus Mikomägi

Muusade tasakaal vastutuulesaalis

Ma olen selleks ajaks surnud, kui kaob ära see ilus keel, mida mina ja mu sõbrad räägivad. Siis on keel ja ilu teised nagu-nii. Nõnda et mul ei ole kahju ja ma ei muretse enam sellepärast, milline on tulevaste põlvete ja järeltulijate keel. Ma olen läbinisti rahul, õnnelik, et selles tänagi veel ilusas keeles, millest ma aru saan, kõneleb enamik me teatritükkidest. Et on kirjanikud, kes sellest aru saavad ja mu jaoks nii sõnu ritta seavad, et ma neist aru saan.

Ervin Õunapuu vastne romaan „Meie igapäevane jää“ - see on õnn, et mul on õnn Ervini keelest aru saada. Just ses keeles ma olen lugenud ja mõelnud ja elanud oma elu. Selles samas keeles, näinud. Jääraamat ja miks mitte Veeraamat, kõlavad kunagi Icebook ja Waterbook, uh, mul on neist kahju, kes ei ole sündinud eestikeelsetena tänasesse. Minu ja meie keel kõlab, selles on värvid ja maitse.

Me keel laulab veel. Isegi õlut müüvate inimeste korraldatud suvisel suurel joomapeol peetakse tänavu juubelilaulupidu. Ja las nad siis nimetavad seda kultuuriks kui tahavad ja lauljad tahavad ja kõik tahavad. Jumal ka tahab siis ju.

Eelneva kinnituseks lugege valjult selle veeru pealkirja. Ma seletan ära, miks ma sellise panin. Eestis ilmub aasta algusest hea ajakiri nimega Muusa. Ma tahtsin, et te teaksite ja seda loeksite. Ma ei ole veel näinud filmi „Vastutuulesaali“, aga mina ja teised, kes tahavad, saavad seda näha ja filmi autorit Artur Talvikut ka kuulata, tuleva teisipäeva õhtul Rapla seltsimajas. No ja tasakaal on igavene, mida aeg-ajalt me kõik otsime ja leiame ja kaotame. Pikisilmi.

Eesti keeles on see kõik, mis ülal kirjas, kokkuvõetav kolme sõnaga:

Muusade tasakaal vastutuulesaalis.

Margus Mikomägi

Andrus Kivirähk ütleb poliitikale „Mitte iialgi!“

Andrus Kivirähk põhjendas hiljutist presidendi vastuvõtule mitteminemist sellega, et tunneb ennast mustas ülikonnas nagu kirstus.

MARI METSA foto

Andrus Kivirähk (36)

- Alustas följetonide avaldamisega 15aastaselt.
- Ilmunud on üle kahekümne proosaraamatu (sh romaane, novellikogusid, lasteraamatuid, näidendikogumikke, följetonivalimikke ja muid huumoriraamatuid).
- Lavastatud näidendeid on praeguseks 18. Mullu mängiti menukalt näidendeid „Adolf Rühka lühike elu“, „Sürrealistid“ ja „Teatriparadiis“.
- Stsenariume (eeskätt animafilmidele) on kaheksa.
- Esietendumas on näidend Voldemar Pansost.
- Koos humoristist sõbra Mart Juurega teinud aastaid raadios huumorisaadet „Rahva Oma Kaitse“ ning televisioonis sarja „Wremja“. (Uuendatuna „Sipelga 14“.)
- Töötab kolumnistina Eesti Päevalehes.

Allikas: internet

Margus Mikomägi

Kirjanik Andrus Kivirähul ilmus äsja romaan „Mees, kes teadis ussisõnu“. Ta sai riikliku preemia 2006. aasta loomingu - lasteraamatu „Leiutajateküla Lotte“ ning näidendite „Teatriparadiis“ ja „Sürrealistid“ eest.

Märtsis esietendub su uus näidend „Voldemar“. Mis näitemäng see on?

Andrus Kivirähk: See on lugu Voldemar Panso noorusest. Ühesõnaga ajast, mil ta polnud veel see suur ja kuulus lavastaja, teatrijuht ning teatripedagoog, kellenä kõik teda mäletavad, vaid alles teatriüliõpilane ja Draamateatri noor koomik. Ega tal kerge ei olnud, ühelgi inimesel, kelle sünniaasta oli 1920, polnud kerge. Sõda, kaks okupatsiooni, küüditamine – jube raske oli sellistes tingimustes midagi saavutada, oma unistused teoks teha, selle asemel et end näiteks põhja juua, nagu paljudega juhtus.

Kuidas see lugu valmis? Milline oli tööprotsess?

See lugu põhineb Panso enda päevikutel, mida ta kogu selle aja ülima põhjalikkusega pidas. See on pööraselt huvitav materjal, mis oli palju aastaid kirjandusmuuseumi suletud fondis. Eelmisel aastal need päevikud n-ö avalikustati, nii et teatriliiu loal saab neid nüüd lugemas käia. Ma olen väga tänulik Merle Karusoole, et ta mu nende päevikute juurde suunas ja minult selle näidendi tellis. See on olnud üks meeldivamaid töid, mida ma siiamani teinud olen.

ga pidas. See on pööraselt huvitav materjal, mis oli palju aastaid kirjandusmuuseumi suletud fondis. Eelmisel aastal need päevikud n-ö avalikustati, nii et teatriliiu loal saab neid nüüd lugemas käia. Ma olen väga tänulik Merle Karusoole, et ta mu nende päevikute juurde suunas ja minult selle näidendi tellis. See on olnud üks meeldivamaid töid, mida ma siiamani teinud olen.

Mida peab üks näidendite kirjutaja peale koolis õpitud tähtede tundmise kindlasti oskama?

Üks asi, ilma milleta läbi ei saa, on muidugi koostöövalmidus. Sa pead mõistma, et näidendi tekst on alles toorik ja lugu valmib lõplikult proovisaalis. Sa pead sellest protsessist mõnu tundma ja olema valmis koos lavastaja ning näitlejatega töötama. Sa ei saa olla jäigal positsioonil, et ainult mina tean, kuidas see asi olema peab ja punkt. Ja sulle peab teater meeldima.

Mis või kes teeb näidendi heaks näidendiks?

Hea näidend on see, mida on hea lavastada. Näidend, mi-

da on tore lugeda, aga mida mitte keegi lavale ei taha seada – no see on tegelikult halb näidend. Täiesti kasutu asi, tühi töö. Ja siis veel - head näidendi on ka hea mängida. Näitlejad peavad oma tööst mõnu tundma, neil peab olema meeldiv oma rolli teha.

Kas seda lugu lavastav Merle Karusoo sekkus su kirjutamisse? Tegite te koostööd?

Karusoo tellis minult näidendi ja hankis mulle teatriliiudust loa Panso päevikutega tutvumiseks. Ja siis me ei suhelnud enne, kui näidend oli valmis ja ma selle Merlele ära saatsin. Ja tema teatas mulle, et kõik klappib.

Proovides ma olen küll väga palju käinud ja eks ma katsum seal nõu ja jõuga abiks olla, nii palju kui oskan.

Oled öelnud igal pool, et sulle meeldib näidendeid kirjutada. Kas sulle meeldib oma kirjutatut ka laval vaadata?

Mulle meeldivad proovid, aga pärast esietendust ma käin harva oma tükke vaatamas.

Oled sa ise näinud oma

näidendit „Eesti matus“ Lätis?

Vaat ei ole kahjuks. Mind küll kutsuti esikale, aga ma ei saanud minna.

Lavastaja Merle Karusoo pürib Riigikogusse, mis sõnadega sa teda sinna saadad?

Ühelt poolt on Karusoo kahtlemata inimene, kes võiks Riigikogus olla ja seal väga head tööd teha. Aga teisest küljest oleks mul kahju, kui temast saaks poliitik ja ta enam teatris ei lavastaks. Eriti pärast seda, kui ma olen koos temaga nii palju proovis istunud. Ma täitsa naudin seda, kuidas ta tükiga töötab.

Millal koidab see päev, kui kirjanik Kivirähust saab rahvaesindaja Riigikogus?

Mitte iialgi.

Uus näidend ja esietendus „Voldemar“

Aastal 1955 Nõmme rongis: ühel pingil tukub plikaõhtu Helmi, teisel istub vana maamees August, kolmandal räbaldunud sinelis 30aastane Lemmergus.

Teekond Kivimäelt Balti jaama kulgeb reaalsuse ja kujutluse, tõsielu ja mängu hoos. „Elagu elu!“ hüüab noor Voldemar Panso. Ta sõidab oma lavastuse „Kuningal on külm“ esietendusele, kuid mängib lühikesel rongisõidul koos reisi kaaslastega läbi pool elu – isa ja ema, tüdrukuid ja armastatuid, koolikaaslast ja õpetajaid, näitlejaid, muid eluteel ette tulijaid. Mängitakse – või mäletatakse, unistatakse! – lugusid viinast, teatrist, armastusest, sõja jalust läände põgenemisest ja ometi siiajäamisest, Moskvast, haiglast, proovist, küüditamisest, koolist, jälle viinast, armastusest...

Näidendi aluseks on Voldemar Panso mälestused, artiklid, päevikud.

Allikas: Draamateatri kodulehekül

“on tahtmine taevariik ja saamine riigipiir selle ma

Jüri Aarma põhjalikult

Margus Mikomägi

Arvan siia maani, et olen eestlane, kes on kõige rohkem õelnud nime Hamlet. Seda sellepärast, et Hamlet oli mu koera nimi. Seitse aastat umbes tuli ikka ja jälle korrata: Hamlet, siia, Hamlet, ei tohi. Pikema- test igapäevastest juttudest ja Hamleti poole pöördumis- test rääkimata. Millegipä- rast meenub see, kui ajan juttu näitlejaks koolitatud ajakirjaniku Jüri Aarmaga.

Ütlen Jürile hakatuseks hästi ametlikult tere. Tere õhtust, Jüri Aarma.

Tere, Margus Mikomägi. (Jüri hää ja intonatsioon on just selline, nagu see kõlab Kuku raadios või teles, kui ta mõnda teatrisaadet teeb. Ma saan aru, miks Hamleti asi mulle meenus. Usun, et Jüri Aarma on see mees Eestimaal, kes on siinsetest ajakirjanikest kõige enam intervjuueerinud teatriinimesi.) Olen üksainus kõrv.

Ma mõtlen, kust alustada.

Saan aru. Jätsin enamiku sest kammaiaast sinu kanda, aga selles oled sa ise süüdi. (Minu süü seisneb selles, et ma, lihtsameelne, lootsin, et Jüri kirjutab mulle ise üles selle, miks ta on ajakirjanik ja pole näitleja. Õigemini küll, miks ta on ajakirjanik ja miks ta on näitleja ka, veel õigem, et mis mees ta on.) Sina sundisid mind iseendast kirjutama. Ma seda ei viitsi alati teha ja ma ei näe ka mingit põhjust iseendast äkki kirjutama hakata.

No kui palutakse.

Kui palutakse isegi, siis kat- sun nii palju kui võimalik mõõda vingerdada. Näiteks ma ei ole siia maani olnud Kuku raadio pühapäevase ot- sesaate „Kukul külas“ küla- line, ehkki olen seda saadet jälginud, teinud ja produtsee- rinud varsti, jah – 1. märtsiks juba 15 aastat. Ise nagu ei kipu minema vastama.

Ütlesid, kui sind kirjutama meelitasin, et oled hanesu- lega kirjutaja. Mida see tähendab?

Ma hanesid pole kätte saa- nud, aga kajakasulgi leidsin viimasel suvel rannast palju. Mul olid filmivõtted ja oli ae- ga kolada. Leidsin pikki sulgi ja toppisin sinna pastakaid sisse, südamikke. Väga tihti kirjutati ma oma lood just ni- melt nendega, saan sellest hoogu ja teatavat protestivai- mu tänapäeva ekraanivirven- duse vastu, mida sügavalt ei salli, vaata, et lausa põlgan. Ma pean silmas seda televi-

Jüri Aarma näeb 2007. aasta veebruaris välja nagu vanaks saanud Harry Potter. Kui mõelda sellele, et Harry mängis hästi lendluudpalli, siis on kahel mehel peale välise ka sisulist sarnasust.

KARIN KALJULÄTTE foto

sorit, mida arvutiks nimeta- takse.

Ma tean jah ja imestan, kuidas sa tänastes toime- tustes hakkama saad. Olid aastaid ajakirja Teater. Muusika. Kino. peatoimetaja, kuidas sa küll ilma arvutita hakkama said?

Seal oli lihtne. Mul on prae- gu Maalehe kultuuritoimetaja raskem hakkama saada. Nad sunnivad mind õppima ära neid klõpsakaid, kuidas meile lugeda. Ükskord sundi- sid, tead, isegi vastu kirjuta- ma. Eks ma seda ikka eiran ja ei kirjuta vastu, sa ju tead...

TMK peatoimetajana oli mul vaja koordineerida kolme toimetuse tööd. Sundida end- ast targemaid ja loomingu- lisemaid inimesi kirjutama üks kord kuus 108 lehekülge. Lõpuks oli see 12 aastat taga- si, kui ma selle ametikoha vastu võtsin seitsmeks aas- taks. Siis oli arvuti koht meie lauapealses virvarris tundu- valt väiksem. Minu asi oli le- pitada, koordineerida, sisse juhatada, paitada, noomida, joota ja käia iga päev tööl vaat- mas, et kõik laabuks. Seal pole arvutit vaja, seal on ini- mest vaja.

Vaata, ma usun, et arvuti võib enda jaoks keskmiselt selgeks õppida iga inimene. Ja...

Jah, mul on ka põhinupud selged. Kordan taas, et olen isegi mõned meilid saatnud oma elus. Ma loen sealt vir- vendavalt ekraanilt neid mei- le, mis mulle saadetakse. Neid on sada päevas, enamik rämpspost muidugi. Sellega me suhe arvutiga lõpeb, ma ei salli teda ja tema ei salli mind.

Luba mul nüüd lause lõpetada, et arvuti õpib ära iga inimene, aga näitlemise- ga iga inimene hakkama ei saa.

Saab küll. Samamoodi. Kü- simus on kvaliteedis. Anne - see on, alates sugumürsuks olemisest, lõpetades ukuma- singliku vaga vaimumehe ole- misega, on jumala and. Jumal on igaühele meist andnud tea- tud näpuotsakese täie mida- gi – annet, talenti, suurust, vaimu suurust. Reeglina me ei pane seda tähele ja arvame, et seda on vähe. See on hästi inimlik ka, me oleme ju auah- ned.

Ikka unustame ära, et võik- sime selle asemel, et kadesta-

da loomingulise naabri edu- samme, mis justkui on silm- nähtavalt paremad meie omast ja tegelikult võiks see edu kuuluda meile, olla tänu- likud. Unustame tänada ju- malat või ükskõik siis keda, vastavalt ateismi astmele, selle eest, et meile niigipalju on antud.

Meile on palju antud. X-, Y- kromosoom võib ühel päeval lihtsalt prõksu teha ja me oleme miskid *vegetables*, nagu öeldakse Hollywoodi filmides, juurviljakesed, *ovošši*, vaata- me voodist mõistmatute sil- madega maailma. Selle ase- mel on meile antud kõik mee- led, mida me rõõmsasti mür- gitame iseendas. Meile on an- tud tegutsemisvõime ja selle eest võiks ju tänada.

Näitlejaandega on ka nii, se- da on näpuotsaga antud iga- ühele.

On, aga kõigist ei saa näitlejat.

Ega ei peagi saama. Väga heade näitlejaannetega ini- mesed ei ole ka näitlejad. Tunnen päris mitut, kes võiks täitsa vabalt olla, aga ei ole. Tunnen ka mitut näitlejat, kes ei võiks olla, aga ikka on.

Sina kasutad kohe kõike, mida sulle on antud, kasu- tan su oma väljendit, näpuotsaga. Laulad, mängid pille, kirjutad, näitlead, teed kino, telet ja raadiot...

See kõik on pealiskaudne arusaam ja ainult eemalt...

...minu pealiskaudne arusaam?

Sinu ka ja eelkõige minu oma. Eemalt vaadates tundub see jah niimoodi.

Ma tahan vastu vaielda kangesti. Sa ju ei tee oma tegemisi pealiskaudselt. Sa ei tee nii ju, et teen ära?

Kuidas moodi ma siis teen? Ikka teen ära.

Teed ära, aga teed kont- sentreeritult, muidu ei jääks silma, ei jääks meelde, muidu sa ei jõuaks.

Too näiteid. Mida ma väga kontsentreerin, kus ma seda jõuan, mida? Kus, mis artikli puhul? Ma ei ole ju uuriv aja- kirjanik. Ma ei uuri kolm nä- dalat hobuse hingeelu ja ei kirjuta siis Madis Jürgeni moodi, et käisin hobusega puid toomas. Ma ei viitsi.

Olgu, Jüri, sa oled, ma

arvan, kolmkümmend aastat uurinud näitleja hingeelu?

Jah ja olen leidnud, et ma ei ole suurem asi uurija ja olen näitlejana suhteliselt pealis- kaudne. Mitte ainult näitle- jana, vaid kõikides neis umbes kümnes ametis, mida olen pidanud ja võib-olla pean veel, olen olnud kahjuks tööpoolest pealiskaudne. See ei ole enda- le tuha pähe raputamine, see on 56aastaseks saava suhte- liselt eaka inimese üsna aval- lik ülestunnistus iseendale. Ja kui keegi tahab, siis ka kel- lelegi teisele.

Kui sa nüüd peaksid seda rääkima endast noorema- tele, siis ütled ka nõnda, et olge ka pealiskaudsed, siis jääte silma?

Ei, ma ei ütle noortele mitte midagi, sest õpetama on kut- sutud alles see, kelle juurde tulevad õpilased ja ütlevad – õpeta meid. Igasugune muu enese tarkusest seletamine, endast lollimatele, noorema- tele on kui mitte kuritegu, siis patt. Alati leiab õpilane õpe- taja ja siis alles leiab õpeta- ja õpilase. Õpetamine on era- kordselt ohtlik ülesanne. Õpe- taja võtab endale kohutava

pealiskaudne ülelend

vastutuse.

Mina ei taha kedagi õpeta-da. On olnud inimesi, kes tulevad minu käest midagi küsi-ma, aga need on alati ja reegli-na olnud anonüümsed ja intiimsed küsimised. Teema-del, millest ei saa avalikult rääkida.

Millal sa siis aru said, et sinu missioon siin ilmas ongi olla pealiskaudne?

See ei ole missioon, see on kaasasündinud olek. Kahe-kümneaastasena on see väga võluv. Ansambli Hampel-mann liikmena olla multi-instrumentalist. Mängida 10–15 instrumenti, võtta laval üks, tõmmata teist, kä-gistada kolmandat, visata neljandat, puuksutada viien-dat, see on hästi uhke. Kui hampelmannitamine mööda saab üks päev, siis viieküm-nesena märkad, et sa ei oska-gi teistmoodi.

Mõtleme välja ühe minule vastupidise teadlasetüübi, mehe, kes uurib näiteks hall-habesamblikke. Teeme, et neid on maailmas nelja sorti ja tema uurib Euroopa liiki, üks liik kasvab Peruu mäge-des, üks Austraalias, üks Saksas ja üks Lapimaal. Te-ma uurib Saksamaa sambliku. Hakkas uurima 25aasta-selt ja uurib seda nüüd ka, kui on 65aastane. Uurib hallha-besamblikku ja ei jõua seda ära uurida, sest see on niivõrd põnev ja süvitsi minev. Kui ta ükskord sureb, siis jätkab ta uurimist assistent ja uurib veel 50 aastat ja ikka ei saa seda lõpuni uuritud. Ja ikka on huvitav.

Ma kariekerin, aga nii see teadusilmas on. Vastupidi-selt mulle, kes ma ei suudaks elu sees üle viie minuti ühte-gi hallhabesamblikku uurida. Mitte sellepärast, et olen bio-logias ja botaanikas võõras, vaid sellepärast, et ma ei suu-da minna süvitsi. Ei viiuli-, ei trompeti- ega klaverimän-gus... ükskõik, asi pole pilli-des, mulle pole antud seda. Ma jätan publikule mulje, et ma neid pille enam-vähem va-balt valdan, mis on kaugel tõest.

Samamoodi on kirjutamise-ga, ma kirjutan nagu tunguus. Tunguus laulab sellest, mida näeb. Nagu Tõnu Tepandi, ta laulab ka sellest, mida näeb bussipeatuses Balti jaamas, et siin seisavaad, paljud ini-mesed... see on tema stiil ja omapära. Ta on nagu šamaan. Ma olen kirjutajana selline, kirjutan seni, kuni paistab. Kui enam ei paista, siis ei kir-juta ka.

Näidelda nii vist ei saa?

Ei, näitlemine on muidugi midagi muud. Näitlemine on esiteks meeskonnatöö, isegi siis, kui on tegu monoetendu-sega. Olen elus kaks mono-etendust teinud. See töö ole-neb lavatagusest telefoniheli-nast, vastasel juhul monoloog ei lähe edasi. Oleneb valgus-tajast, kes õiges kohas ja ajal paneb sulle peale õige valgu-se. Oleneb eelkõige lavasta-jast, dramaturgist, kes loo sulle välja valib. Siin on mida-gi muud.

Ma mängin siiamaani kaa-sa igasugu projektides.

Miks ikkagi?

Mulle meeldib ennast proo-vile panna. Paar asja olen ära ka öelnud - liiga palju teksti, liiga suur energiahulk. Miks ma teen?

Oma leiva sa saaksid ju lihtsamini?

Ei, ei, leiva pärast ma ei käi juba ammu töööl, ehkki ma nu-run kõrgemat palka. Karjun kogu aeg, et vähe saan, see kuulub kõrgema enesehin-nangu juurde. Mis ma teen ra-ha pärast... haltuural käin vahel.

Siis lähed teed pealiskaud-selt? Ma ei usu, siis sind ei kutsutaks.

Eks ole pettunud ka, kas on alkohol vahele tulnud ruma-la kompanjonina või ma pole asjale pihta saanud. Reegli-na ma ikka tean, mida ma teen. Teen suhteliselt kergeid asju. Solistina tuleb teada, et pead laulma, hääl peab pai-gas olema, 10–15 lugulaulu. Klaverisaatjana ei ole sedagi hirmu, sest, mis seal salata, lood on enam-vähem peas, mul on suhteliselt hea mälu. Õhtujuhina on kõige tapvam ülesanne kõik kaheksa tundi vastu pidada ja käia iga 15 minuti järel laval ja öelda, et nüüd laulab teile Anne Veski. Kogu lugu, siin ei ole ju mida-gi süüvida, sellepärast ma julgen öelda, et on pealis-kaudne, on pealt kaudu.

See ikkagi kõlab...

Ega see ei ole paha sõna. Osa inimestest lihtsalt elab nii, arvan, et isegi suur osa. Bus-sijuht on ka pealiskaudne, ta sõidab rutiinselt punktist A punkti B ja jälgib rutiinselt, et jänas alla ei hüppaks. Ära seda pealiskaudsust nii väga südamesse ka võta nüüd.

Ma ikka võtan, maailm muutub üha pealiskaudse-maks ja mu meelest see pole üldse hea.

Muutubki, ta tuleb mulle mürical järele. Sa ära Kris-tuselt koormat ära võta mu-

retsemisega, las Jeesus tee-b oma ja sina tee oma. Maail-ma pärast ei ole vaja väga muretseda.

Üks Buddhale lähedaste ringkondade vanasõna ütleb, et kõigepealt peab inimene meeldima iseendale. Ja nii-pea, kui ta hakkab iseendale meeldima, märkab ta üllatu-sega, et on hakanud meeldi-ma ka teistele.

Aga kui mulle just meeldib maailma järele aidata, siis ma just meeldin endale...

Olgu, kui meeldib, anna minna, pane kerjakott selga ja mine pärimusmuusika fes-tivalile. Peaasi, et see sulle meeldib. Seega mine aita maailma, aga ära mind kaa-sa kutsu, mina ei tule maail-ma aitama, ta peab ise hak-kama saama.

Keda sina aidad?

Neid, kes tulevad minu juur-de, esitavad oma küsimuse ja ma siis mõistan, et saan neid aidata. Ilmvõimatuid ja ras-kesti, ebamääraselt täideta-vaid ülesandeid endale võtta ei maksa. See oleks siis tööli-ne pealiskaudsus. Ma aitan maailma, tere, talv.

Kuidas sa puhkad?

Põhiliselt ma loen. Kui vaja, panen raamat õhtu peale, ku-sagil 300-400 lehekülge. Ma loen ruttu, ses mõttes sarna-nen Leniniga.

Oled seda õppinud?

See on õpitav, aga on ka kaa-sasündinud. Ma ei taha seda sõna enam kasutada, sa hak-kad jälle kurjustama, toosa-ma pealiskaudsus, seda on ju võimalik ka teiste sõnadega välja rääkida, see on ju nagu ülelend. Kui saaju paned maksimumis tööle, siis võid silmadega nagu kajakas üle pinna lennata. Meelde jätta kurioosumid - mis on kurioo-sum, on eripära. Mul on ku-riosoosne mälu. Kui niisama ui-nutamine käib lehekülgedel, siis lehed lendavad. Piisab aga, kui tuleb miski asjandus, mis maksaks meelde jätta, siis ta jääb mulle meelde. Ja siis ma saan teda kasutada, kas või Mnemoturniiriski.

Inimene on ikka surelik su jaoks?

Põhimõtteliselt küll jah. Ma küsisin kunagi oma isa käest, kas ufod on olemas. Ta vas-tas mulle, et kui usud, siis on. Seda vastust saab laiendada mis tahes elunähtuse või tege-vuse peale. Niisiis: kui usud, siis on, ja vastupidi. Kui nii võtta, siis on inimene surema-tu, sest ta geenidega annab endast mingi jälje edasi. Jä-

tab endast maha raamatuid, arvamus, maksiime, filme, mäluseiku, see on vaimne al-lesjäämine. Lihakeha on jah ära mädanend, mulla all.

Hea roll sünnib ju ka vaid siis, kui usud seda, mida teed.

No ikka. Uskuda tuleb, loo-mulikult mitte hullumiseni. Ega usuga ei maksa liiale minna ka.

Kuidas sa hindad nüüd haridust, mille said lava-koolis näitlejaks õppides?

Mina olen väga tänulik selle hariduse eest, see oli tol ajal, ma lõpetasin 1974, humani-taaralal üks laiaulatusliku-maid - tõsi küll, hahaa, jälle pealiskaudne... asjandusi, mis meile kingiti. Mõtle, Kreeka teater, Kreeka kirjan-dus, Lääne teater ja kirjan-dus, Vene teater ja kirjandus, Eesti teater, Eesti kirjandus... see on suur asi. See on intelli-gentse inimese põhivara, kust saab edasi kasvatada oma-enese tarkust.

Kõigist, kes lavakas ka täna õpivad, ei saa näitlejaid, lavastajaid, kas tasub siis üldse õppida?

Oleneb, mida tahetakse saavutada. Kui inimesel on odav või edev püüe saada tun-tuks, kuulsaks, teadmata, mida see sõna tähendab, siis ei maksa, sest seda saab teistmoodi ka teha. Kui sul on vaga soov olla teatrile väga lähedal, siis ka ei maksa. Teatrile võib vagalt lähedal olla ka teistmoodi. Panso üt-les, et teatrit saab armasta-da nii lavalt saali poole kui ka saalist lava poole vaada-tes.

Siinkohal peab Jüri mulle pi-ka loengu näitleja elukutse kah-julikkusest. Tuleb tunnistada, et vaatamata loengu kujundlik-kusele - Jüri kasutab inimehu võrdluseks kasvavat puud, rää-gib lõhestumisest, teatri era-kordsest ohtlikkusest, tsiteerib oma isa, kes ei soovitanud tal näitlejaks õppima minna - ta ei veena mind.

No vaatamata su kirglikku-sele tehakse teatrit täna ja edaspidi, sa ise teed niisamuti.

Mis jutt see on, juuakse ju ka. Joomine on, vaata, et veel kahjulikum kui teater. Ja suitsetamine. Kõik see on ju-be. Mida kõike ei tehta...

Ometi...

Ma tean, mis sa öelda tahad. Et miks ma teatrit maha ei jäta nagu suitsetamist. Laul-des enese jaoks huvitavat

laulu, peaaegu hääl ära karju-da, olla kontserdi lõpuks vä-sinud. Selles on nauding, eri-line mõnu, seletamatu. Samal ajal: mis sa nüüd siis tegid, lõugasid ja kulutasid oma energiat. Selle asemel oleks võinud teha kükke näiteks, aga kükid on palju igavamad. Palju põnevam on teha teat-rit. Kuulad sa ikka veel?

Kuulan, mõtlen, et ega sa mulle ju oma pealiskaudsu-ses nangun ei vasta, mida sa eelistad?

Kõike! Ülelendajana tahak-sin ahmida veel kümmet asja. Flööt, see päris, on veel sel-geks õppimata. Mu tütar mängib seda päris hästi. Trombooniga sain kuidagi maha „Orkestriproovis“, Bas-kinil loos, see tuli väevõimu-ga, ikka mängisin viisikese ära, edasi ei viitsi harjutada enam. Muidu läheb hallhabe-

samblikuks jälle, mis veel...

Kas pealiskaudne põhjalik-kus on väga kole väljend?

On kole küll, seda peab siis jõle pikalt lahti mõtestama. Pigem vastupidi - põhjalik pealiskaudsus. Pealiskaudne on see, kui inimesele räägi-takse, et klaveril on mustad ja valged klahvid ja nad on kromaatilises värgis. Ahah, ütleb keegi igav kuulataja ja läheb edasi. Vaat nii pealis-kaudne ma ei ole, mind huvi-tab, miks on kromaatiline ja miks on mustad ja miks on kõrgemad kui valged, kuidas nad kõlavad, kõike seda. As-jasse tuleb ikka süveneda, et aru saada sellest, et kanali-seeruda ei ole mõtet, siis jääb elu lühikeseks. Või, nagu Vol-demar Panso ütles: inimese elu on liiga lühike selleks, et ühes kohas viibida kaks kor-da.

Suitsetava ja mõttes Jüri Aarma pildi leidsin Nädalise arhiivist, nüüdseks on mees suitsetamisest loobunud, mõtlemisest õnneks mitte.

Maailmas ei ole sarnaseid inimesi

Jüri Aarma: Mu isa ütles, et maailmas ei ole sarnaseid inimesi. Kõik inimesed on isiksused. Seega öelda, et kuu-le, su isa oli selline, miks sina selline ei ole, seda ei saa küsida ja ei tohigi. Keegi ei ole oma isa, keegi ei ole oma poeg.

Mu isa väitis seda, et kordab teiste teadmameeste, 4000 aasta vanuste teadmameeste lauseid. Mulle on meelde jäänud kaks, neid on muidugi rohkem. Üks neist on, et kohv on piits väsinud hobusele. Ilmekas lause. Teine - kui raamat on maal, siis film on plakat. See on selline mõjuline lause, sest nii ongi. Plakat on pealiskaudne, maali saab heal juhul sisse minna ja mõelda. Film, üks-kõik kui hea film, on raamatuga võrreldes plakat.

Ja loomulikult on maal parem, süüvimine on alati pa-rem, aga seda pole kõigile antud. Me peame aru saama, mitte ainult oma elu lõpusirgel, kes me sellised oleme, mis meile on antud, ja selle järgi elama. Kui see on ole-mas, siis läänlane ütleb õnn, idamaalane ütleb tasakaal.

Lavastaja Merle Karusoo jääb oma liistude juurde

Margus Mikomägi

Eesti Draamateatri lavastaja Merle Karusoo sai riikliku preemia 2006. aasta loomingu, lavastuste "Under", "Täna me ei mängi" ja "Küpsuskirjand" eest. Käesoleval teatrikuul esietendub tema lavastatud Andrus Kivirähu näidend "Voldemar". Homme selgub, kas lavastaja jätkab pealis-ülesande täitmist teatris või Riigikogus.

Kandideerid Riigikokku, mis sind ajendab seda tegema?

Ma tahan aru saada, miks Riigikogu pole võimeline meeskonnana töötama.

Kas elu Eesti vabariigis on juba nii hull, et sinu teatri- tegemised ei oma sellist mõju, mis pööraks asja paremuse poole?

On hull küll, kui erakondlik kemplemine ja "võimul" püsimine on juba varjamatult tähtsam kui riigi ja rahva ees seisvate tegelike probleemide lahendamine.

Teatri tegemine teatris ei oma juba sellepärast mõju poliitilistele protsessidele, et erakonnad on kasutusele võtnud meie vahendid (vt ajakirju "Dirigent" ja "Rezissöör"), teadmata või tahtmata teada meie erialal põhilist - pealis-ülesannet!

Olen mõelnud, et lauljad laulgu ja näitlejad näidelgu, lavastajad lavastagu, kirjanikud kirjutagu... kui seda hästi tehakse, siis on kunsti ja kultuuri mõju sootuks jäävam, igavesem kui päevapoliitikas osalemine. On ikka nii või?

On, kui me räägime päevapoliitikast. Aga miks sa arvad, et Riigikogu peab tegelema PÄEVapoliitikaga? Lavastaja tegeleb üksiku stseeniga alles siis, kui põhilised asjad on paika pandud: pealisülesanne, st mille nimel; läbivad tegevused; karakterid; omavahelised suhted ja nii edasi. Tead isegi. Meie oleme seda ju õppinud. Nii et kui sa tahad küsida, miks ma oma liistude juurde ei jää, siis vastus on: just nimelt jään.

Teater, saati siis lavastamine ei ole oma olemuselt demokraatlik, Eesti riik lähtuvalt põhiseadusest on. Kas siin ei teki vastuolu?

Jälgides seda, mis ümberingi toimub, ei saa ma aru, mis asi see demokraatia on. Kuulub ehk mõistete hulka,

Ühes hiljutises intervjuus ütleb Merle Karusoo, vastates küsimusele, mis on sotsiaalne närv inimese sees, et see on: „Empaatia. Kohustus mõista, kohustus õppida mõistma, sundida end mõistma, kui teisiti ei saa. Lubada erinevatel hoiakutel rahulikult koos eksisteerida, et jääks aega neid uurida ja võrrelda. Kuulata, mitte kolkida üksteist.”

MART SOOMRE foto

mida on ikka ja jälle tarvis uuesti defineerida.

Lavastaja võib küll näitlejat, lavastusbrigaadi ja publikut mitte arvestada, aga siis ei tule tema lavastusest ka midagi välja. Laval on ju ikkagi näitleja ja näitleja ei saa kanda võrast sõnumit. Publik hääletab jalgadega. Teater on meeskonnatöö, kui tööprotsessis ei õnnestu meeskonnaks sulanduda, on see halvasti tehtud töö, muud midagi.

Kui võtta sinu lavastused ja miks mitte teise Riigikokku kandideerija Peeter Jalaka omad, siis peaks vaataval olema teie tegemisi teades üpris selge, keda ja mida te selles elus pooldate. Milleks teil, oma loometee tipus olevatel kunstnikel, veel need teised liistud?

Liistude kohta ma juba ütlesin - need pole minu jaoks TEISED. Tahan uskuda, et kõikide kultuuriinimeste ühine eesmärk Riigikogus saab olema võimaluste otsimine erakondadeüleseks koostööks. Just sellest on kõige enam puudus, ja kes selleks läbimurdeks veel peaks võimeline olema, kui mitte meie?

Mis lavastused meil nägemata jäävad, kui osutud

valituks? Mis lavastusi me näeme siis, kui osutud valituks? Mis lavastusi me näeme siis, kui sa ei osutu valituks? On sellel üldse mingi seos su loometegevusega?

Teatritöö jääb ooterežiimile. Töö akadeemilises ühenduses "Eesti elulood" ei jää. Mida teen siis, kui valituks ei osutu, hakkan mõtlema siis, kui valituks ei osutu. Nii on Eesti Draamateatriga kokku lepitud. Minu kandideerimine pole mingi salaasi. Ja salaasi pole ka see, et olen sotsiaaldemokraatide üldnimikirjas 22. kohal. Mul ei teki mingit eufooriat, kui ma hun parlamenti, ega mingit stressi, kui sinna ei mahu. Ainult korralik saun ja paar päeva päikest kuluks ära pärast 4. märtsi, mis peaks arusaadav olema igaühele, kes õhtuti televiisorit vaatab ja hommikuti postkasti tühjendab.

Kas Riigikogu tegevust saab su meelest nimetada poliitiliseks või mõneks muuks teatriks? Või on see solvav just tõsistele teatriinimestele?

Pole vahet, kas tegemist on teatriinimesega või mitte - Riigikogu viimase aja tegevus ja eriti valimiskampaania, on solvav meile kõigile.

Märts on teatrikuu ja märtsi alguses on valimised. Märtsis esietendub Draamateatris Andrus Kivirähu näidend su õpetajast Voldemar Pansost. Mis tükk see on?

1955. aastal sõidab Volde- mar Kivimäelt Balti jaama, et minna oma esimese lavastuse esietendusele "Kuningal on külm". Rongis mängib ta oma reisikaaslastega läbi kogu oma senise elu.

Miks sa ei kirjutanud seda näidendit ise?

Kivirähk on parem drama-

turg kui mina.

Tegite te näidendi kirjutamisel koostööd?

Ei. Me teeme koostööd selle näidendi lavastamisel.

Miks kutsusid kirjutama just Andrus?

Ta armastab teatrit, sellepärast.

Mida sa soovid teatrikuul teatrirahvale?

Häid etendusi ja odavamaid teatripileteid.

* * *

Merle Karusoo (63)
lavastusi Eesti teatri-
ruumis

1975 Friedebert Tuglas / Merle Karusoo "Popi ja Huhuu"

1979 Anton Makarenko / Merle Karusoo "Makarenko koloonia"

1979 Mats Traat / Merle Karusoo "Puud olid, puud olid hellad velled"

1980 Merle Karusoo "Olen 13-aastane" Klooga rannas

1982 Merle Karusoo "Meie elulood"

1982 Merle Karusoo "Kui ruumid on täis..."

1997 Merle Karusoo "Kured läinud, kurjad ilmad"

1999 Merle Karusoo "Küüdpõisid"

2000 Merle Karusoo "Save Our Souls II"

2002 Merle Karusoo "HIV"

2003 Merle Karusoo "Eestisse sündinud"

2004 Merle Karusoo "Viinist Moskvasse. Laste- kodu nr 6"

2005 Merle Karusoo "Mis- jonärid"

2006 Merle Karusoo "Täna me ei mängi"

2006 Merle Karusoo "Küpsuskirjand 2005" (koos Toomas Löhmuste- ga)

Töötab Eesti Draama- teatris lavastajana

Aastatel 1987–1998 oli Merle Karusoo Pirgu Arenduskeskuse mälusektori juhataja. Peale elulugude korjamise te- gutses neil aastatel Rapla- maal Pirgus ka teatritrupp. Nädalise lõppematust arhi- vist pärit fotol on noored alus- tajad Marko Matvere, Katrin Saukas, Mart ja Jaak Johan- son.

Juuru fotograafi Jaak Kada- riku tehtud foto tagaküljele on keegi kirjutanud Pirgu näite- trupp. Ja siis tulevad küsi- märgiga - jaanitulel?, mõi- sas?, aastal?

Asjaosalised ise nimetasid oma kohta päikese all Pirgu laulu- ja näitemänguseltsiks. Merle Karusoo lavastuste rit- ta kirjutatakse sellest ajast: 1987 "Aruanne" (Ella Kaljase päevik), 1989 "August Oja päevaraamat", 1990 "Gustav von Moser", "Aastapidu" ja "Theodor Maripuu kirjad 1946–50".